

24 JUN 2026

सकाळ

कुरुकली : येथील भोगावती महाविद्यालयाचे डॉ. डी. ए. चौगले यांचा गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजनेतील यशाबद्दल सत्कार करताना कुलगुरू रजनीश कामत, उपकुल सचिव डॉ. व्ही. एम. शिंदे, डॉ. एम. एम. कांबळे, डॉ. सागर चौगले.

भोगावती महाविद्यालय गुणवत्ता शिष्यवृत्तीत प्रथम

शाहूनगर : कुरुकली (ता. करवीर) येथील भोगावती महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाने शिवाजी विद्यापीठाच्या गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजनेतर्गत ग्रामीण विभागात प्रथम क्रमांक पटकावला. शिवाजी विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. रजनीश कामत यांच्या हस्ते 'भोगावती'च्या वाणिज्य विभागाचे डॉ. डी. ए. चौगले यांचा गौरव करण्यात आला. उपकुलसचिव डॉ. व्ही. एन. शिंदे, डॉ. धनाजी चौगले, वाणिज्य विभागप्रमुख डॉ. एम. एम. कांबळे, डॉ. सागर चौगले उपस्थित होते. या यशासाठी भोगावती शिक्षण मंडळाचे अध्यक्ष दिगंबर मेडसिंगे, उपाध्यक्ष मोहन पाटील, सर्व संचालक, प्राचार्य डॉ. नेताजी पाटील, उपप्राचार्य डॉ. एन. एम. पाटील, डॉ. सुनील खराडे, प्रबंधक अजित कांबळे यांनी मार्गदर्शन केले.

24 JUN 2026

तरुण भारत

जनसपके कक्ष

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

विद्यापीठाच्या गुणवत्ता शिष्यवृत्तीत न्यू कॉलेज प्रथम

प्रतिनिधी, कोल्हापूर

वाय. कांबळे, वाणिज्य विभागप्रमुख
डॉ. अनिता यादव, डॉ. मनीषा
नाईकवडी, डॉ. एन. व्ही पवार,

एस. जे. चव्हाण, सुहास भोसले,
सागर बस्ताडे, मोहन पाटील
मान्यवर उपस्थित होते. शिवाजी

विद्यापीठाने गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजना सुरू केल्यापासून न्यू कॉलेजमधील मोठ्या संख्येने विद्यार्थी या शिष्यवृत्तीचे मानकरी ठरत आहेत. यावर्षीही सातत्यपूर्ण गुणवत्तापूर्ण कामगिरीच्या बळावर महाविद्यालयाने शहरी गटात प्रथम क्रमांक पटकावला आहे. या यशामुळे न्यू कॉलेजच्या शैक्षणिक परंपरेत एका मानाच्या अध्यायाची भर पडली आहे. भविष्यातही विद्यार्थ्यांना गुणवत्तापूर्ण शिक्षण व प्रगतीच्या संधी उपलब्ध करून देण्याचा संकल्प संस्थेने व्यक्त केला आहे.

शिवाजी विद्यापीठाच्या गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत न्यू कॉलेजच्या कला व वाणिज्य विभागाने शहरी गटात प्रथम क्रमांक मिळवित उल्लेखनीय यश संपादन केले आहे. या यशाबद्दल शिवाजी विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. आर. के. कामत, प्र-कुलगुरू डॉ. ज्योती जाधव तसेच कुलसचिव डॉ. विलास शिंदे यांच्या हस्ते न्यू कॉलेजचे प्राचार्य डॉ. डी. एम. पाटील यांनी प्रशस्तीपत्र स्वीकारले. यावेळी उपप्राचार्य डॉ. आर. डी. धामकले, रजिस्ट्रार एम.

ज्ञान-विज्ञान

डॉ. व्ही.एन. शिंदे

आज ज्ञान-विज्ञानाच्या क्षेत्रात मोठी प्रगती झाली आहे. विज्ञानातील ज्ञानविस्तार सुरू झाला तो सतराव्या शतकापासून. तंत्रज्ञान विकसित करण्यासाठी सर्वाधिक प्रयत्न सुरू झाले ते युरोपमध्ये. ज्ञान आणि विज्ञानाच्या सर्वच शाखांमध्ये प्रगती झाली. प्रगतीला खऱ्या अर्थाने गती मिळाली ती अणु संकल्पनेच्या मांडणीनंतर. खरेतर ही संकल्पना सर्वप्रथम मांडली ती महान भारतीय ऋषी महर्षी कणाद यांनी. मात्र, पुढे या संकल्पनेचा वैज्ञानिक पद्धतीने विकास झाला नाही. पुढे ही संकल्पना एका संशोधकांने मांडल्यानंतर, विज्ञान-तंत्रज्ञानातील प्रगतीने गती पकडली. असा ज्ञानाच्या मागे लागलेला संशोधक म्हणजे जॉन डाल्टन.

इंग्लंडमधील इग्ल्सफिल्ड परगण्यात ६ सप्टेंबर १७६६ साली जॉन डाल्टन यांचा जन्म झाला. त्यांचे वडील मोठे शेतकरी होते. तसेच त्यांचा कापड विणण्याचा व्यवसायही होता. कुटुंबातील डाल्टन हे शेवटचे अपत्य. वडिलांनी डाल्टनना घरातच शिकवण्यास सुरुवात केली. डाल्टन कुटुंबाने सुधारक विचारांचा क्वेकर्स पंथ स्वीकारला. पुढे त्यांनी वडिलांच्या मित्राच्या, म्हणजेच जॉन फ्लेचर यांच्या शाळेत प्रवेश घेतला. ही शाळाही क्वेकर्स पंथाच्या विचारांच्या लोकांनी एकत्र येऊन स्थापन केली होती. त्यांचा शाळेतील एक हुशार विद्यार्थी म्हणून लौकिक पसरला. गणिते सोडवण्यात डाल्टन यांचा हातखंडा होता. डाल्टन यांच्या प्रगतीकडे फ्लेचर यांचे विशेष लक्ष होते. त्यांच्या गणितातील कौशल्याची किती क्वेकर्स पंथीय धनाढ्य इल्लिहू रॉबिन्सन यांच्यापर्यंत पोहोचली.

ते हवामान अभ्यासाशी निगडित उपकरणे बनवत. त्यांचा गणिताचा अभ्यासही मोठा होता. रॉबिन्सन यांनी डाल्टनना गणित आणि हवामानशास्त्रज्ञातील तज्ज्ञ होण्यासाठी येईल तो खर्च स्वीकारण्याची तयारी दर्शवली. डाल्टन यांनी वयाच्या अकराव्या वर्षापर्यंत शाळेत शिक्षण घेतले. अवघ्या वयाच्या बाराव्या वर्षी त्यांनी एक शाळा स्थापन केली.

मात्र, त्यांचा शाळेचा हा प्रयोग फसला. काही दिवसात शाळा बंद पडली. पुढे दोन वर्षे त्यांनी शेतात काम केले मात्र शेतात ते रमले नाहीत. १७८१ मध्ये त्यांनी गाव सोडले. केंडल या सूत गिरण्याच्या गावात ते गेले. त्यांच्या चुलत भावाची तेथे शाळा होती. त्या शाळेत त्यांनी प्रवेश घेतला. त्यांच्या चुलत भावाने निवृत्ती स्वीकारताना ही शाळा डाल्टन यांच्या भावाकडे सुपूर्द केली. तत्त्वनिष्ठेने चालणारी ही शाळा प्रसिद्ध मात्र होऊ शकली नाही. डाल्टन यांनी या शाळेत शिक्षक म्हणून १२ वर्षे काम केले. त्याच काळात त्यांचा जॉन गुफ या अंध गणितज्ञाशी परिचय झाला. गुफ यांनी डाल्टन यांना हवामानाच्या नोंदी लिहिण्याची सवय लावली. तेथपासून पुढे मृत्यूपूर्वी तीन तास अगोदरपर्यंत डाल्टन यांनी हवामानाच्या नोंदी लिहिल्याचे आढळून आले. डाल्टन यांनी स्वतःचा दाबमापी आणि तापमापी बनवला. डाल्टन यांनी केलेल्या हवामानाच्या नोंदी इंग्लंडमध्ये ऐतिहासिक दस्त मानला जातो. त्यांनी केलेल्या या नोंदी दोन लाखापेक्षा जास्त आहेत.

पुढे ते मॅचेस्टर येथे गेले. त्यांनी वनस्पतींवरही अकरा खंडांचा एक ग्रंथ लिहिला. त्यांनी फुलपाखराच्या सर्व अवस्थांचाही अभ्यास केला. त्या काळात नामवंत संशोधक तिकिटे लावून व्याख्यानांचे आयोजन करत. यातून त्यांना मोठे पैसे मिळत. डाल्टन यांनीही असा प्रयोग केला. मात्र, त्यातून त्यांना पुरेसे पैसे मिळू

शकले नाहीत. त्यानंतर त्यांनी 'जंटलमन्स डायरी अँड लेडीज डायरी' या त्या काळातील प्रसिद्ध नियतकालिकात लेखन सुरू केले. या प्रयत्नात मात्र त्यांना मोठे यश, प्रसिद्धी आणि पैसे मिळाले. पुढे त्यांनी वैद्यकशास्त्राचा स्वतःच अभ्यास सुरू केला. मात्र, त्यांनी भौतिकशास्त्राचाच अभ्यास करावा असे त्यांच्यावर प्रभाव टाकणाऱ्या फ्लेचर हे शिक्षक, त्यांना अर्थसहाय्य करणारे रॉबिन्सन आणि ख्यातनाम गणितज्ञ गुफ या तिघांनीही कळवले. मात्र, त्या ठिकाणी भौतिकशास्त्रातील संशोधनाच्या कोणत्याच सुविधा नव्हत्या. पुढे

जॉन डाल्टन

त्यांची न्यू कॉलेजमध्ये प्राध्यापक पदावर निवड झाली. त्याच काळात त्यांना मॅचेस्टर लिटरी अँड फिलॉसॉफिकल सोसायटीचे सदस्यत्व देण्यात आले. या संस्थेत त्यांनी रंगांधळेपणाविषयीचा शोधनिबंध सादर केला. अनेकांनी त्यांच्या या शोधाची टिंगल केली. मात्र, पुढे डाल्टन यांनी आपल्या मृत्यूनंतर डोळ्यांच्या संशोधकांनी अभ्यास करावा आणि संशोधनाची खात्री करावी, असे मृत्यूपत्रात नमूद केले होते. त्यानुसार डाल्टन यांच्या मृत्यूनंतर त्यांच्या डोळ्यांचा पहिल्यांदा अभ्यास केला. त्यात डाल्टन यांना कोणताही नेत्रदोष नव्हता, असा निष्कर्ष काढण्यात आला होता. मात्र, दुसऱ्यांदा पुन्हा नव्या तंत्रज्ञानाचा वापर करून डोळ्यांचा अभ्यास केला, तेव्हा त्यांना हिरवारंग दिसत नव्हता आणि ते रंगांधळे असल्याचे आढळून आले.

तोपर्यंत मॅचेस्टर हे उद्योगधंद्याचे एक महत्त्वाचे केंद्र बनले होते. अनेक संशोधक उद्योगांचे सल्लागार म्हणून काम करत आणि मोठे पैसे कमवत असत. डाल्टन यांनी मात्र

असल्या भानगडीत न पडता मूलभूत संशोधनावर लक्ष केंद्रित केले. सन १८०० मध्ये नोकरीचा राजीनामा दिला. उदरनिर्वाहासाठी खाजगी शिकवणी घेऊन पूर्ण वेळ संशोधन करू लागले. पुढे काही संस्थांना ते रासायनिक विश्लेषणही करून देऊ लागले. सकाळी अध्यापन, दुपारी विद्यार्थ्यांसमवेत प्रयोग आणि दुपारनंतर एकटेच संशोधन करत असत. असा भरगच्च दिनक्रम असल्याने 'आपल्याकडे लमन करण्यासाठी वेळच नव्हता' असे ते म्हणत असत.

राजीनाम्यानंतर त्यांनी वायू संशोधन सुरू केले. त्यातून त्यांनी 'डाल्टनचा वायू सिद्धांत' मांडला. त्यांना दोन भिन्न वायूंना एकत्र केल्यास ते परस्पराना दूर ढकलत नाहीत, तर एकत्र येऊन दाब वाढवतात असे आढळून आले. दोन्ही वायू केवळ आपलेच अस्तित्व तेथे असल्यासारखे वागतात. या प्रक्रियेत त्यांनी प्रत्येक टप्प्यावर अभ्यास केला. त्यातून त्यांनी हवेच्या प्रसरणाचा सिद्धांत मांडला. त्यातूनच त्यांना सर्व पदार्थ हे स्वतंत्र आणि अतिसूक्ष्म कणांचे बनलेले आहेत. या अतिसूक्ष्म कणांचे विभाजन करता येत नाही. त्यांना निर्माण करता येत नाही किंवा त्यांचा नाशही करता येत नाही. त्यांनाच अणू असे म्हटले. अणूसाठी 'अॅटम' ही संज्ञा त्यांनी कणाद यांच्या 'अणू' शब्दासाठी इंंग्रजीत वापरल्या जाणाऱ्या 'इटर' शब्दावरून घेतली. वेगवेगळ्या अणूंमध्ये असणारा फरक हा त्यांच्या वस्तुमानामुळे असतो, असे त्यांचे मत होते. विविध अणू एकत्र आल्यानंतर त्यांची संयुगे तयार होतात. मूलभूत संकल्पनानुसार डाल्टन यांनी अणूचा सिद्धांत मांडला. हा सिद्धांत त्यांच्या आयुष्यातील सर्वात महत्त्वाचे संशोधन ठरले.

डाल्टन यांच्या संशोधनाने रसायनशास्त्रात क्रांती घडवली. त्यांची त्यातील काही गृहितके चुकीची असली तरीही अणू संकल्पना महत्त्वाची ठरली. ते आयुष्यात कधीच स्वार्थी वागले नाहीत, उलट विज्ञानातील हा वाटसरू कायम ज्ञानार्थी राहिला. विज्ञानेश्वर वनून अजरामर झाला.

vilasshindevs44@gmail.com
संपर्क : ९६७३७८४४००